

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНСТРУКТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ЕКСТРЕМАЛЬНОГО СТРЕСУ

*За результатами роботи круглого столу, проведеного в рамках співпраці
Національної академії педагогічних наук України та Національної академії
медичних наук України*

<https://doi.org/10.37472/v.naes.2025.7140>

КРЕДЕНЦЕР

Оксана Валеріївна

*доктор психологічних наук, професор,
керівник відділу соціальної психології
особистості Інституту соціальної та
політичної психології Національної
академії педагогічних наук України,
м. Київ, Україна*

Ірина Гурамівна ГУБЕЛАДЗЕ

*доктор психологічних наук, член-
кореспондент НАПН України, старший
дослідник, в.о. заступника директора з
наукової роботи Інституту соціальної та
політичної психології Національної
академії педагогічних наук України,
м. Київ, Україна*

ТУРОС Олена Ігорівна

*доктор медичних наук, професор,
заступник директора з наукової роботи
Інституту громадського здоров'я
ім. О.М. Марзєєва Національної академії
медичних наук України,
м. Київ, Україна*

Ольга Петрівна РУДНИЦЬКА

*кандидат медичних наук, завідувач
науково-координаційного відділу
Інституту громадського здоров'я
ім. О.М. Марзєєва Національної
академії медичних наук України,
м. Київ, Україна*

Анотація. У статті висвітлено підсумки круглого столу «Забезпечення конструктивної поведінки населення в умовах екстремального стресу», проведеного в межах Програми спільної діяльності Національної академії педагогічних наук України та Національної академії медичних наук України. Обґрунтовано актуальність міждисциплінарної взаємодії фахівців у сфері психології та медицини з метою підтримки адаптивної поведінки громадян в умовах тривалої загрози, війни, соціальних криз. Представлено основні напрями обговорення, зокрема питання психологічної готовності до кризових викликів, підтримки ментального здоров'я вразливих груп населення, розробки психопрофілактичних заходів та реабілітаційних програм. Описано зміст резолюції, ухваленої за результатами заходу, а також структуру науково-практичного збірника матеріалів. Стаття підкреслює значущість інтеграції наукового потенціалу та практичного досвіду для розв'язання актуальних проблем суспільної стійкості та ментального благополуччя.

Ключові слова: конструктивна поведінка; екстремальний стрес; ментальне здоров'я; психологічна стійкість; психологічна готовність до подолання екологічних та епідемічних загроз; міждисциплінарна співпраця; круглий стіл; психопрофілактика.

У сучасних умовах надзвичайно високого рівня соціальної напруги, пов'язаної з воєнними діями, гуманітарними кризами та масштабними трансформаціями суспільного життя, проблема забезпечення конструктивної поведінки населення в умовах екстремального стресу набула особливої актуальності. Становлення адаптивних форм поведінки у ситуаціях загрози життю, втрати, травматизації та тривалого психоемоційного виснаження потребує науково обґрунтованих підходів до психопрофілактики, психологічної підтримки та міждисциплінарної взаємодії фахівців. У цьому контексті визначальну роль відіграє інтеграція психологічних і медичних знань щодо механізмів подолання стресу, підвищення особистісної резильєнтності, а також формування моделей поведінки, що сприяють збереженню ментального здоров'я та соціальної стабільності. Проведення науково-практичного круглого столу, організованого в межах співпраці Національної академії педагогічних наук України та Національної академії медичних наук України, дало змогу актуалізувати міждисциплінарний дискурс, окреслити перспективи дослідження і практичного впровадження психотехнологій підтримки населення у надзвичайних ситуаціях.

Вагомим напрямом діяльності НАПН України є співпраця з іншими галузевими академіями наук для координації спільних зусиль щодо підвищення ефективності наукової діяльності (Панок та ін., 2024).

Важливе місце в цьому напрямі займає співпраця Національної академії педагогічних наук України та Національної академії медичних наук України. Адже у сучасних умовах системних викликів, пов'язаних із воєнним конфліктом, гуманітарною кризою та зростанням психосоціального навантаження на населення, співпраця між Національною академією педагогічних наук України та Національною академією медичних наук Укра-

їни набуває стратегічного значення. Такий міждисциплінарний альянс забезпечує не лише інтеграцію наукових здобутків психологічної, педагогічної та медичної наук, а й формування ефективних моделей комплексної підтримки особистості в умовах екстремального стресу. Об'єднання зусиль науковців обох академій сприяє розробленню науково обґрунтованих психопрофілактичних, освітніх і реабілітаційних програм, орієнтованих на підвищення психологічної стійкості, збереження ментального здоров'я та формування конструктивних моделей поведінки у кризових ситуаціях. Спільна діяльність є прикладом ефективного наукового діалогу, результатом якого є створення практико-орієнтованих рішень, здатних забезпечити стійкість суспільства в умовах надзвичайних викликів.

Отже, в рамках спільної програми щодо такої співпраці 27 березня 2025 р. в Інституті соціальної та політичної психології НАПН України відбувся *круглий стіл «Забезпечення конструктивної поведінки населення в умовах екстремального стресу»* (ІСПП НАПН України, 2025; НАМН України, 2025).

Основними організаторами круглого столу виступили: Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології НАПН України (відділ соціальної психо-

логії особистості), Національна академія медичних наук України, Інститут громадського здоров'я ім. О.М. Марзєєва НАМН України.

Круглий стіл мав на меті обговорення сучасних викликів та підходів щодо забезпечення конструктивної поведінки населення в умовах екстремального стресу, сприяння інтеграції міжгалузевого досвіду українських фахівців та співпраці між академіями наук України у вирішенні питань підвищення готовності населення до викликів екстремального сьогодення. Основними *проблемними питаннями*, що обговорювалися, були:

- психологічна готовність особистості до протидії екологічним та епідемічним загрозам здоров'ю людини;
- соціально-психологічні стратегії формування здорового способу життя особистості під час війни;
- збереження ментального здоров'я вразливих верств населення під час війни;
- фактори ризику та захисту для психічного здоров'я населення в умовах екстремальних ситуацій.

Круглий стіл відбувався в *змішаному* форматі (наживо — в приміщенні Інституту соціальної та політичної психології НАПН України, дистанційно — на платформі ZOOM. Таким чином захід об'єднав як очних учасників, так і тих, хто долучився дистанційно, включаючи представників із різних регіонів України та міжнародну наукову спільноту. Такий формат сприяв розширенню географії досвіду та забезпечив ширший обмін експертизою у сфері кризової психології.

Учасниками круглого столу були наукові працівники психологічних та медичних наукових установ, практичні психологи, лікарі, представники громадських професійних об'єднань, аспіранти, всього біля 100 осіб із різних регіонів України (Київ, Одеса, Львів тощо) та зарубіжних країн (Німеччина, США та ін.).

З вітальним словом до учасників круглого столу звернулись: *Микола Миколайович Слюсаревський*, член-кореспондент НАПН України, кандидат психологічних наук, директор Інституту соціальної та політичної психології НАПН України; *Ігор Дмитрович Шкробанець*, доктор медичних наук, професор, в.о. директора Інституту громадського здоров'я ім. О.М. Марзєєва НАМН України; *Оксана Валеріївна Креденцер*, доктор психологічних наук, професор, завідувач відділу соціальної психології особистості Інституту соціальної та політичної психології НАПН України.

Представлено та обговорено наступні *тематичні доповіді*:

- «Ментальне здоров'я дітей під час війни: фактори ризику і захисту», доповідач — *Світлана Гозак*, доктор медичних наук, старший науковий співробітник, завідувач лабораторії соціальних детермінант здоров'я населення Інституту громадського здоров'я ім. О.М. Марзєєва НАМН України;
- «Медіатравматизація та посттравматичний стрес українців під час російсько-української війни», доповідач — *Ірина Губеладзе*, член-кореспондент НАПН України, доктор психологічних наук, старший дослідник, головний науковий співробітник відділу психології мас та спільнот, в.о. заступника директора з наукової роботи Інституту соціальної та політичної психології НАПН України;
- «Вплив стресових чинників війни на здоров'я населення», доповідач — *Тетяна Станкевич*, кандидат медичних наук, старший дослідник, вчений секретар Інституту громадського здоров'я ім. О.М. Марзєєва НАМН України;
- «Психологічна готовність особистості до протидії екологічним та епідемічним загрозам здоров'ю людини», доповідач — *Оксана Креденцер*, доктор психологічних наук, професор, завідувач відділу соціальної психології особистості Інституту соціальної та політичної психології НАПН України;
- «Формування психологічної стійкості майбутніх медичних працівників до викликів та загроз воєнного стану», доповідач — *Юрій Скалецький*,

доктор медичних наук, професор, завідувач лабораторії безпекових стратегій Інституту громадського здоров'я ім. О.М. Марзєєва НАМН України;

- «Дані щодо психічних захворювань в системі громадського здоров'я», доповідач — [Назарій Колачинський](#), заступник генерального директора з комунікації та розвитку Львівського обласного центру контролю та профілактики хвороб МОЗ України, лікар-психіатр;

- «Щодо поширеності споживання алкогольних напоїв серед чоловічого населення Одеської області», доповідач — [Юлія Максименко](#), в.о. завідувача відділення промоції здоров'я, лікар відділу епідагляду (спостереження) та профілактики неінфекційних хвороб Одеського обласного центру контролю та профілактики хвороб МОЗ України;

- «Безпечна ділянка у небезпечних умовах», доповідач — [Людмила Шиманн](#), магістр психології, аспірантка Українського Вільного Університету у Мюнхені, психотерапевт, травма-педагог у Städt. Realschule Broich Mülheim an der Ruhr.

З повідомленнями про основні напрями роботи та перспективи подальшої співпраці Інституту громадського здоров'я ім. О.М. Марзєєва НАМН України та Інституту соціальної та політичної психології НАПН України виступили [Олена Ігорівна Турос](#), доктор медичних наук, професор, заступник директора з наукової роботи Інституту громадського здоров'я ім. О.М. Марзєєва НАМН України, та [Ірина Гурамівна Губеладзе](#), член-кореспондент НАПН України, доктор психологічних наук, старший дослідник, в.о. заступника директора з наукової роботи Інституту соціальної та політичної психології НАПН України відповідно (Панок та ін., 2024; Schutte et al., 2023).

Детальніше про доповіді та авторів презентацій можна ознайомитись в [програмі](#) круглого столу. Робота круглого столу передбачала активну дискусійну частину, під час якої учасники мали змогу задати питання, висловити власні думки, обговорити визначені проблеми. Для обговорення були запропоновані питання:

• Як медикам та психологам забезпечити конструктивну поведінку населення в умовах екстремального стресу?

- Як скоординувати дії медиків та психологів щодо подолання негативних наслідків кризових ситуацій?

- Вплив науково-практичних розробок психологічних та медичних інститутів на суспільство: як забезпечити ефективне впровадження?

Представлені на круглому столі розробки викликали значний інтерес в учасників та свідчать про те, що психологи та медичні працівники вчасно реагують на виклики сьогодення, працюють в міжнародному контексті та відповідають запитам суспільства та науки.

За результатами роботи круглого столу підготовлена [резольція](#), яка засвідчила стратегічну важливість міждисциплінарного підходу до проблеми стресостійкості населення в умовах тривалих загроз, зокрема воєнного стану. Документ підкреслює необхідність глибокої взаємодії психологічної і медичної науки в аналізі та підтримці адаптивної поведінки громадян, наголошуючи на важливості поєднання емпіричних досліджень із розробкою практичних психопрофілактичних і реабілітаційних програм. Резольція, як підсумковий документ, закріплює не лише аналітичні висновки, а й практичні рекомендації щодо розвитку міжвідомчої взаємодії, інтеграції психологічної підтримки в систему громадського здоров'я, освітніх ініціатив і державних стратегій із ментального благополуччя населення.

Учасники круглого столу окреслили пріоритетні напрями спільної діяльності. Серед них — формування психологічної готовності до життя в умовах тривалої загрози, розробка ефективних моделей саморегуляції та соціальної взаємодії у критичних ситуаціях, підтримка ментального здоров'я у вразливих групах населення. Також було підкреслено необхідність підвищення психологічної культури фахівців соціономічних професій, які працюють із постраждалими внаслідок травматичних подій.

Особлива увага в резольції приділена практичним аспектам — створенню та впровадженню спеціалізованих тренінгових програм, адаптованих до умов надзвичайних ситуацій; розробці психоосвітніх інформаційних кампаній для різних категорій населення; налагодженню системного обміну досвідом між регіонами України та з міжнародними партнерами. Учасники також наголосили на доцільності впровадження протоколів психологічної допомоги, які відповідають як клінічним стандартам, так і потребам спільнот.

За підсумками круглого столу підготовлено електронний збірник матеріалів, що відображає ключові виступи, дискусії та наукові позиції учасників (Креденцер, ред., 2025).

Збірник розміщено в Електронній бібліотеці НАПН України.

Матеріали збірника об'єднано в три розділи.

- *Перший розділ* «Соціально-психологічні чинники і ризики психічного здоров'я населення в умовах війни та інших екстремальних ситуацій» містить матеріали, що висвітлюють ключові проблеми психічного здоров'я різних соціальних груп у кризових умовах. Зокрема йдеться про поширеність деструктивної поведінки, виклики у сфері дитячої та шкільної психології, професійне вигорання, вплив організаційного середовища на психологічну безпеку, а також про підтримання постраждалих і розвиток емоційного інтелекту в умовах стресу.

- У *другому розділі* «Соціально-психологічні умови забезпечення психічного здоров'я особистості під час війни» зосереджено увагу на інноваційних підходах до підтримання ментального добробуту населення: психоедукації, реадаптації військових, використанні електронних інструментів, духовно-психологічній допомозі, роботі з дітьми в умовах еміграції, підготовці медичного персоналу, ресоціалізації осіб з інвалідністю та інших практичних аспектах.

- *Третій розділ* «Психологічна готовність особистості до протидії екологічним та епідемічним загрозам здоров'ю людини» присвячено питанням психологічної стійкості та мотивації населення до дій у відповідь на екологічні й епідемічні виклики. Представлено результати досліджень когнітивної готовності, самосприйняття молоді, моделей психогігієнічної поведінки, методичних підходів до навчання через рольові ігри тощо.

Збірник адресовано здобувачам вищої освіти, аспірантам, докторантам, викладачам і науковцям, практичним психологам, працівникам соціальних служб, медичним працівникам та широкому колу осіб, зацікавлених у підтриманні психічного здоров'я в умовах кризових викликів.

У цілому робота круглого столу показала високу ефективність та перспективність, особливо, що стосується посилення співпраці медичних та психологічних фахівців, з метою проведення комплексних міждисциплінарних досліджень та надання системної допомоги населенню України щодо збереження та підтримки їх здоров'я.

Проведення круглого столу засвідчило важливість стратегічної міждисциплінарної взаємодії в умовах екстремальних соціальних викликів. Аналіз доповідей, дискусій та ухваленої резолюції підтвердив, що об'єднання наукових та практичних зусиль психологів і медиків є дієвим засобом підвищення стресостійкості населення, запобігання деструктивній поведінці та формування психологічно безпечного середовища. За підсумками обговорення було визначено конкретні напрями подальшої роботи, зокрема створення психоосвітніх програм, тренінгів, протоколів реагування, а також підготовку фахівців до роботи в умовах високої напруги. Досвід проведення заходу підтверджує потребу в продовженні подібних форматів фахового діалогу для системної підтримки ментального здоров'я українського суспільства.

Висловлюємо щиру подяку всім учасникам, авторам, партнерам та організаторам заходу за глибоку фахову участь і запрошуємо до подальшого наукового діалогу й співпраці.

Дякуємо наших захисників та захисницям за можливість жити та працювати у цей важкий період!

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Інститут соціальної та політичної психології НАПН України. (2025, 10 квітня). Пост-реліз — Круглий стіл «Забезпечення конструктивної поведінки населення в умовах екстремального стресу» — 27 березня 2025. <https://ispp.org.ua/2025/04/10/post-reliz-kruglyj-stil-zabezpechennya-konstruktyvnoi-povedinky-naselennya-v-umovah-ekstremalnogo-stresu-27-berezhnya-2025/>
- Креденцер, О.В. (ред.). (2025). *Забезпечення конструктивної поведінки населення в умовах екстремального стресу: матеріали круглого столу (27 березня 2025 року, м. Київ)*. Київ: Талком. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/745259/>
- Національна академія медичних наук України. (2025, 31 березня). *Круглий стіл «Забезпечення конструктивної поведінки населення в умовах екстремального стресу»*. <https://amnu.gov.ua/kruglyj-stil-zabezpechennya-konstruktyvnoi-povedinky-naselennya-v-umovah-ekstremalnogo-stresu-2/>

Панок, В.Г., Максименко, С.Д., Слюсаревський, М.М., Чепелева, Н.В., Куліш, Т.І., Чуніхіна, С.Л., Губеладзе, І.Г., Ткачук, І.І., & Ярмола, Н.А. (2024). *Захист і підтримка ментального здоров'я українців в умовах воєнного стану: виклики і відповіді*: монографія (В.Г. Кремень, ред.). Київ: НАПН України. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/743861/>

Schutte, L., Belis, C., Dingenen, R., Turos, O.I., & Petrosian, A.A. (2023). Modelling health effects of air pollution in Ukraine. *European Journal of Public Health*, Volume 33, Issue Supplement_2, October 2023, ckad160.159, <https://doi.org/10.1093/eurpub/ckad160.159>

ENSURING CONSTRUCTIVE BEHAVIOR OF THE POPULATION UNDER EXTREME STRESS

Based on the results of a round table held in collaboration between the National Academy of Educational Sciences of Ukraine and the National Academy of Medical Sciences of Ukraine

Oksana Kredentser

DSc in Psychology, Professor, Head of the department of Social Psychology of Personality of the Institute of Social and Political Psychology of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Iryna Hubeladze

DSc in Psychology, Corresponding Member of NAES of Ukraine, Senior Researcher, Acting Deputy Director on Scientific Matter of the Institute of Social and Political Psychology of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Olena Turos

DSc in Medical, Deputy Director on Scientific Matter of the State Institution «Marzиеv Institute for Public Health of the National Academy of Medical Sciences of Ukraine», Kyiv, Ukraine

Olga Rudnytska

PhD in Medical Sciences, Head of the Scientific and Coordination Department of the State Institution «Marzиеv Institute for Public Health of the National Academy of Medical Sciences of Ukraine», Kyiv, Ukraine

Abstract. *The article presents the results of the round table “Ensuring Constructive Behaviour of the Population Under Extreme Stress,” conducted within the framework of the Joint Activity Program between the National Academy of Educational Sciences of Ukraine and the National Academy of Medical Sciences of Ukraine. The article substantiates the relevance of interdisciplinary collaboration among specialists in psychology and medicine to support adaptive behaviour of citizens amid prolonged threats, war, and social crises. It presents the main discussion areas, including psychological readiness for crises, mental health support for vulnerable population groups, and the development of preventive and rehabilitation programs. The article also describes the content of the resolution adopted following the event and the structure of the scientific and practical proceedings. This work emphasizes the significance of integrating scientific knowledge and practical experience to address urgent issues of societal resilience and mental well-being.*

Keywords: *constructive behavior; extreme stress; mental health; psychological resilience; psychological readiness to overcome environmental and epidemic threats; interdisciplinary cooperation; round table; psychological prevention.*

Дата публікації: 30 червня 2025 р.